

Govor visokog predstavnika i specijalnog predstavnika EU Christiana Schwarz-Schillinga na sjednici Općinskog vijeća Drvara

Istorija je na strani onih koji su se vratili u svoje domove

Gospođo načelnice, dame i gospodo,

Veliko mi je zadovoljstvo što sam danas ponovo u Drvaru. Ovu općinu sam prvi put posjetio prije deset godina i to u potpuno drugačijim okolnostima. Stoga ovaj moj dolazak ima posebnu emocionalnu težinu i želim vam se svima zahvaliti što se danas došli.

Posebno mi je zadovoljstvo što sam u prilici da se danas obratim Općinskom vijeću. Kada sam prvi put posjetio ovaj grad do ove zgrade se nije moglo doći.

Takođe mi je zadovoljstvo što ćemo danas ovdje govoriti o povratku i pomirenju.

Povratak i pomirenje su dva osnovna stuba poslijeratnog oporavka Drvara i dva osnovna stuba poslijeratnog oporavka Bosne i Hercegovine u cjelini.

Kakav je napredak ostvaren u procesu povratka tokom proteklih dvanaest godina?

Ogroman.

Da li je to dovoljno?

Naravno da nije.

U Bosni i Hercegovini je pokrenut proces masovnog povratka koji je obuhvatao i kompleksne izazove s kojima su se različiti gradovi suočavali na različit način, od Drvara do Srebrenice, od Mostara do Bijeljine.

Vrlo često je moguće iskoristiti iskustva stečena u jednom gradu i primijeniti ih na izazove s kojim se suočava stanovništvo u nekom drugom gradu. U tom smislu bih vam skrenuo pažnju na napore koji se poduzimaju kako bi se prešlo u novu fazu u okviru dugog i teškog procesa povratka u Srebrenicu koji je u toku.

Naravno, Srebrenica je specijalan slučaj jer je tamo počinjen genocid. Međutim, mehanizmi koji su definisani i uspostavljeni kako bi se pomoglo povratnicima u Srebrenicu se takođe mogu primijeniti ovdje u Drvaru i u drugim mjestima u Bosni i Hercegovini.

U narednih nekoliko sedmica moj Ured će pokrenuti aktivnosti u cilju konkretnog rješavanja situacije u Srebrenici, ali će ove aktivnosti takođe biti značajne i za druge gradove, i okupiti predstavnike državnih, entitetskih i općinskih agencija i njihovih međunarodnih partnera kako bi se postigao dogovor o najefikasnijim načinima za npr. uklanjanje birokratskih prepreka koje sprječavaju povratak, kao što su problemi u osiguranju dostupnosti zdravstvene i socijalne zaštite. Takođe razmatramo programe koji mogu pomoći u privlačenju investicija u tom području kako bi se osiguralo otvaranje prijekopotrebnih radnih mjesta.

Ekonomska pomoć u Srebrenici ali u svim drugim krajevima Bosne i Hercegovine predstavlja nezamjenljiv stub održivog povratka. To nije sporedan, nego praktičan preduslov za dostojanstven život građana.

Povratak je proces koji obuhvata brojne aspekte. Korak naprijed u jednom gradu omogućava da se lakše ostvari pomak u

nekom drugom gradu. Zamah u odvijanju ovog procesa može se iskoristiti i ubrzati, a priče o uspješnosti povratka mogu biti zajedničke priče o uspjehu. Ono što se dešava u Srebrenici utiče na ono što se dešava u Drvaru, i obrnuto.

Od završetka rata više od milion ljudi, od ukupno dva miliona osoba raseljenih tokom rata, je uspjelo osigurati povrat svojih imovinskih prava. Veliki broj ljudi je odlučio da se ne vrati u gradove u kojima su živjeli prije rata i da proda svoje domove. No, veliki broj ljudi je odlučio da vrati u svoje domove, Drvar je važan primjer u ovom smislu, i da ponovno započne život u gradovima koji su u periodu od 1992. do 1995. godine bili potpuno razrušeni.

Danas takav izbor – izbor povratka u svoje domove – podržavaju sve političke stranke koje su dio glavnih političkih tokova. Svi znamo da to nije uvijek bilo tako. Do prije nekoliko godina političari u ovoj zemlji su eksplicitno i glasno izražavali svoje aktivno protivljenje povratku.

To je bilo kukavički. Oni koji su se borili protiv takvog suprostavljanja povratku i koji su insistirali na svom zakonitom i moralnom pravu na povratak bili su hrabri ljudi. Uprkos počecima koji nisu puno obećavali u brutalnim okolnostima prepunim straha, hrabrost je pobijedila kukavičluk. To je bila izuzetno značajna pobjeda i niko ne bi trebao umanjivati njen značaj.

Kada sam prvi put došao u Drvar, sljedeće sedmice će biti tačno deset godina od te posjete, u gradu su življeli skoro samo Hrvati i to uglavnom porodice raseljenih osoba iz drugih dijelova Bosne i Hercegovine. Većina stanovništva srpske nacionalnosti iz grada bila je raseljena u području oko Banja Luke.

Načelnik Drvara je u to vrijeme glatko odbio svaki razgovor o povratku. Rekao je da to nije u okviru njegove nadležnosti. Ja sam stoga razgovarao s njegovim zamjenikom, iako ni on nije

bio puno susretljiviji.

Ja sam tvrdio da svi građani imaju neotuđivo pravo da se vrate u svoje domove. Međutim, taj princip nisu prihvatili ni načelnik niti njegov zamjenik. Naši razgovori nisu donijeli rezultate. Što je još gore, ubrzo nakon završetka naših razgovora, namjerno su zapaljene 22 kuće u centru grada, vlasništvo raseljenih porodica, koje su na kraju izgorile.

Takav početak nije nimalo obećavao. No, ljudi su se ipak vratili u Drvar. Istorija je bila na strani onih koji su se vratili u svoje domove i onih koji su ih nakon povratka prihvatili.

Uprkos nasilju i incidentima do kojih je došlo u maju 1997. godine, pobjedu su odnijeli oni koji nisu odustajali od prava na povratak. To se pokazalo i na općinskim izborima održanim u septembru 1997. godine kada su gospodin Mile Marčeta, kojeg mi je zadovoljstvo vidjeti danas ovdje, i njegova koalicija za povratak osvojili dvotrećinsku većinu u Općinskom vijeću Drvara.

Kao što svi znamo, situacija je ostala napeta. G. Marčeta nije mogao biti formalno postavljen na mjesto načelnika, a u periodu nakon izbora opet je došlo do eskalacije nasilja, kada je g. Marčeta fizički napadnut.

Potrebno je mnogo vremena da se promijene način razmišljanja i osjećanja kod ljudi.

Ali nastavljen je proces koji je započeo 1997. godine, u kojem je sve više građana prihvatilo pravo na povratak i prigrllilo proces pomirenja.

Međutim ovaj proces neće biti okončan dok svi građani ove zajednice ne ostvare sva svoja prava, ekonomska, socijalna i politička. Zločini prošlosti i dalje imaju negativan uticaj na sadašnjost, u pogledu stvarnih i primjećenih predrasuda, u pogledu nepovjerenja i isključivanja.

Moramo se suočiti sa ovom činjenicom kako bi osigurali da ne izgubimo zamah koji je postignut prije nekoliko godina kada je ostvaren najveći stepen povratka.

Oko 460 kuća u opštini Drvar još uvijek nije obnovljeno, dvanaest godina nakon rata, a statistike UNHCR-a za Kanton 10 pokazuju zanemariv broj povrataka manjinskog stanovništva u 2006. godini. Ovo je samo podsjetnik da, bez obzira na napredak koji je svakako postignut, Drvar mora još mnogo toga učiniti, čak i na elementarnom nivou kao što je pružanje smještaja.

Bez obzira na sve to, ipak su primjetni pozitivni znaci. Opštinske i kantonalne vlasti su našle modus vivendi koji omogućava pragmatično rješavanje pitanja sa kojima se ova zajednica suočava. Taj modus vivendi sam po sebi nije veliko postignuće, ali predstavlja osnovu za napredak koji je sada moguće ostvariti.

Ono što bismo sada željeli vidjeti su praktične mjere koje će privući investicije u ovu zajednicu i omogućiti nova radna mjesta. To će, između ostalog, podrazumijevati unapređenje lokalne infrastrukture, koja je godinama žalosno zanemarivana. Poduzetnici neće doći u Drvar da otvore nova preduzeća sve dok je stepen snabdjevenosti električnom energijom tako nizak i ograničen, a rupe na putevima pravilo a ne izuzetak.

Čak i najhrabriji povratnik ne može obnoviti dom bez pristupa zaposlenju. A jedini način da posao bude široko dostupan svima jeste da se privuku investicije i otvore nove privredne grane.

Sve one godine tokom kojih su načelnici i opštine ulagali maksimalne napore da spriječe povratnike da se vrate svojim domovima, nisu učinili ništa da privuku investicije. To se sada drastično promijenilo, baš kao i politika očuvanja podjela.

U Drvaru i drugim opštinama, danas smo u utrci da privučemo investicije dovoljno brzo kako bi otvorili radna mjesta koja

će osigurati održivost zajednica koje su u fazi oporavka.

Praktični problemi, kao što su zaposlenje, pristup socijalnim i zdravstvenim uslugama, ne pogađaju samo Srbe u Drvaru, ili Bošnjake u Srebrenici, ili Hrvate u Derventi. Ti problemi pogađaju svakog povratnika u zemlji, i direktno će uticati na odluku više od 120,000 raseljenih lica koja tek treba da traže povrat svojih imovinskih prava.

Ova utrka se može dobiti, zato što je konačno postala jedan od prioriteta političkog djelovanja. Moramo zadržati taj fokus i osigurati da se učini sve što je moguće kako bi se realizovale praktične mjere koje će učiniti povratak mogućim.

Ovaj proces se ne može samostalno razvijati, barem ne još uvijek. Ali kako povratnici budu obnavljali svoje domove, zajednice koje su bile podijeljene počnu ponovno uspostavljati status sličan prijašnjem, kako Drvar i druga mjesta počnu razvijati samoodrživu dinamiku razvoja, tako će i proces povratka dobiti vlastiti zamah koji će ga približiti kraju.

Još uvijek nismo došli do te faze, ni izbliza, ali Drvar je zajednica koja je pokazala koliko se može uraditi, bez obzira na to koliko su bile bezizgledne početne okolnosti.

Želim odati priznanje svima vama koji ste danas ovdje. Odajem vam priznanje što ste imali hrabrosti da se vratite. Odajem vam priznanje što ste obnovili svoje živote u najtežim okolnostima. Odajem vam priznanje zbog vaše otpornosti i želim vam sve najbolje u budućnosti.

Istorija je na vašoj strani.

Hvala vam i sretno.